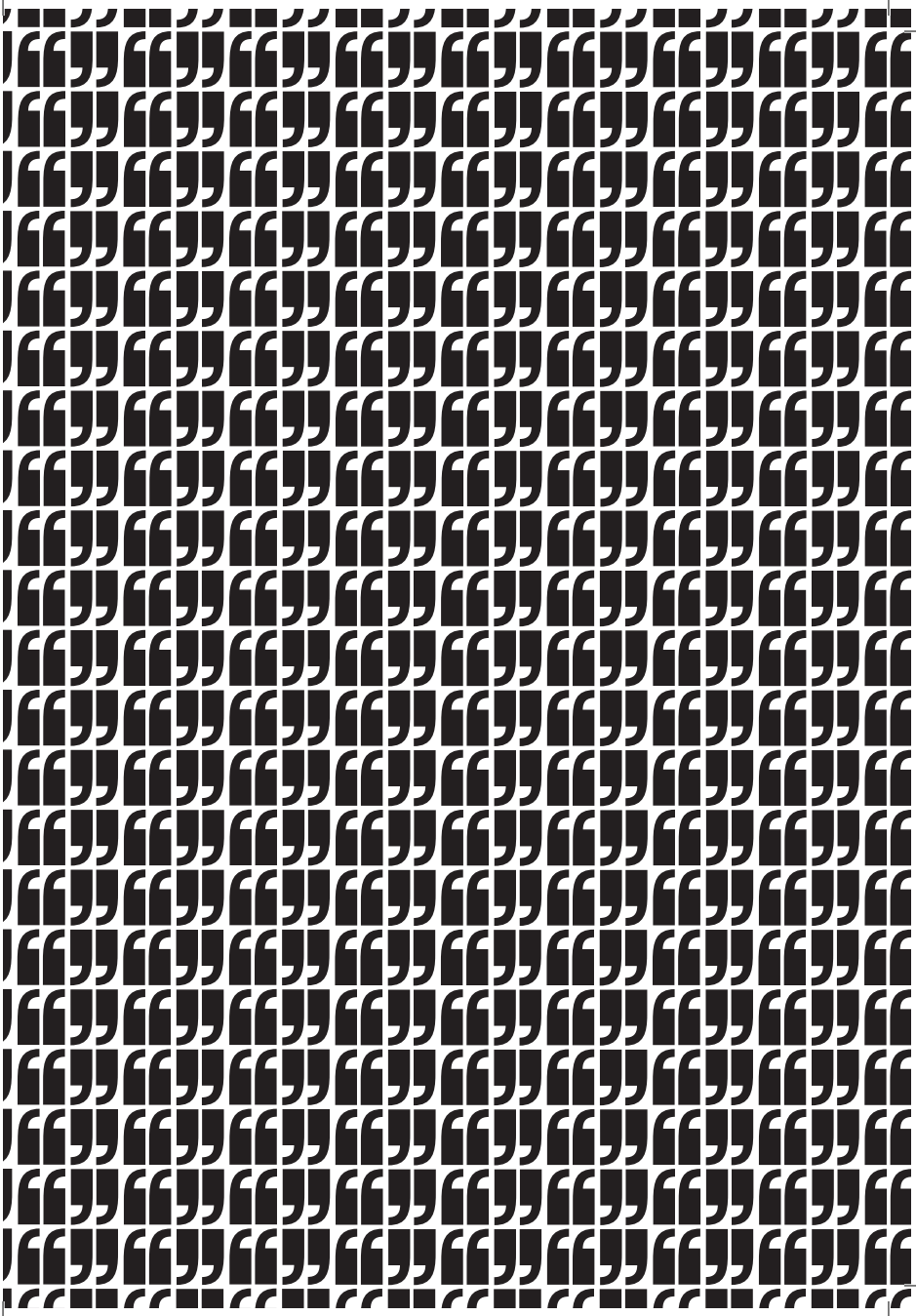
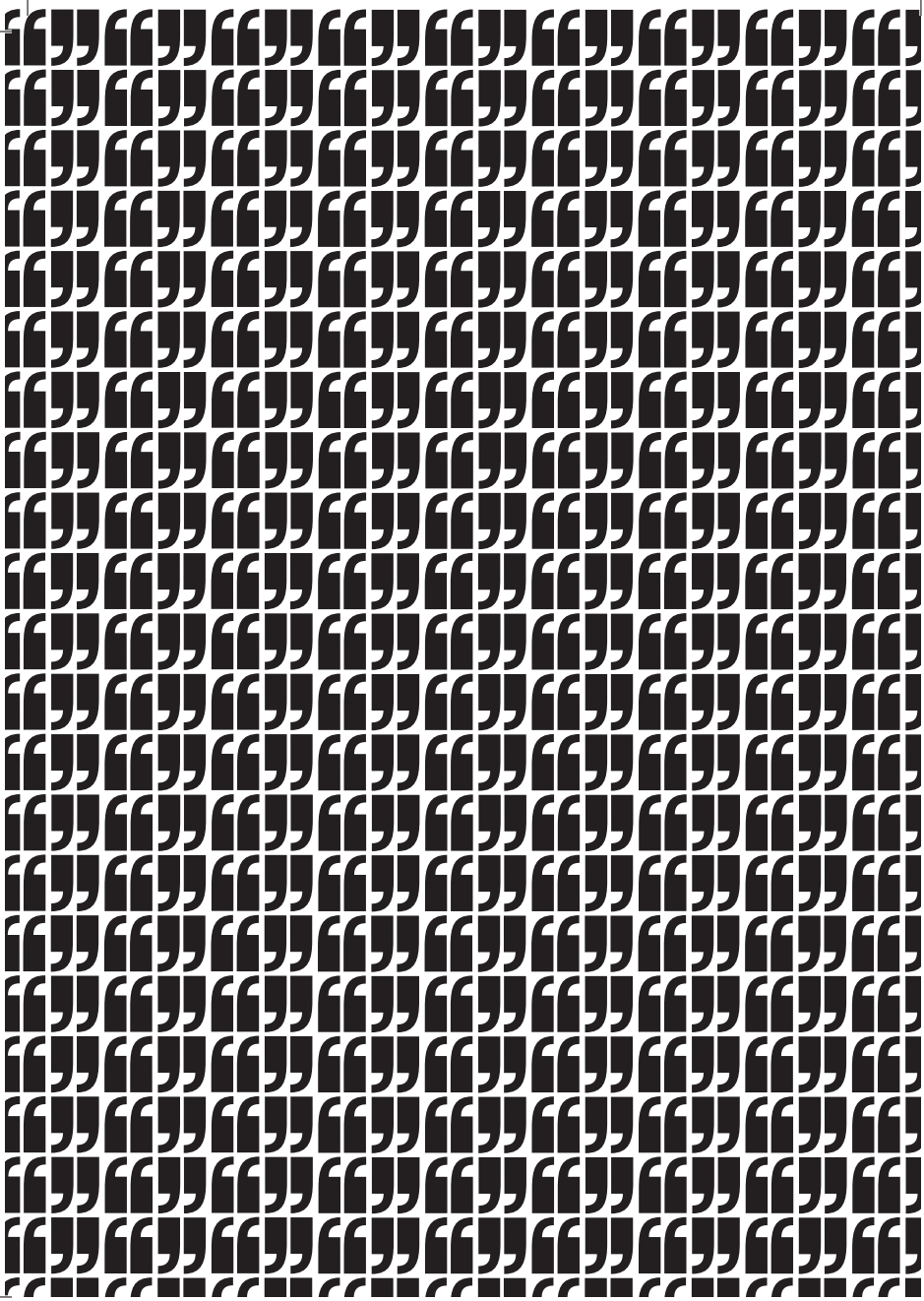

Francesc Layret i el fil roig del catalanisme

Republicà, anticlerical i revolucionari

JORDI SERRANO BLANQUER

Francesc Layret i el fil roig del catalanisme

Republicà, anticlerical i revolucionari

UPEC Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya

MANIFEST

Autor: © Jordi Serrano i Blanquer
Coordinació de l'edició: João França
Il·lustració de portada: Dani Rabaza
Correcció: Josep Lluís Sáez
Maquetació: Dani Rabaza

Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya (UPEC)
www.upec.cat

Aquest llibre es pot reproduir, totalment o parcialment, sempre citant l'autor i la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya (UPEC)

ISBN: 979-13-87872-98-4
Dipòsit legal: B 14771-2026

Imprès per QP Print (Barcelona)

Manifest Llibres
manifestllibres.cat

Radical Books Coop
info@radicalbooks.coop
www.radicalbooks.coop

En conveni amb:

Barcelona

Diputació Barcelona

Generalitat de Catalunya
Departament de la Presidència

Índex

Presentació. Perseverança en la voluntat, fe en l'ideari per João França, rector de la UPEC 9

Introducció 15

1. Infància i joventut 19

2. Regidor de Barcelona, 1905 23

3. El pressupost de cultura del 1908 25

4. Un cicle de vagues revolucionàries, 1917-1920: quan «Les xemeneies han deixat de treure fum» 31

5. Advocat de treballadors 43

6. Actes de Layret abans del 1919 49

7. Eleccions de l'1 de juny de 1919 57

8. Activitat de Layret al districte de Sabadell 63

9. El republicanisme catalanista de Layret 73

10. Layret i la lluita de classes 79

11. El llarg camí del catalanisme roig 83

12. Catalunya i el dret
a la lliure determinació 89

13. Layret, un polític revolucionari 95

15. L'estroncada campanya electoral
de Layret de l'any 1920 103

16. Les darreres 48 hores
de Francesc Layret 109

17. Assassinat de Francesc Layret 123

18. Els arquitectes del pistolerisme 133

19. L'enterrament 145

20. Companys pren
el relleu de la candidatura 151

21. El llegat de la memòria.
El monument a Francesc Layret
de Barcelona 161

22. Reflexions finals.
Una recança infinita 165

Bibliografia 171

Annex 177

La conferència a Sabadell sobre
la creació d'un partit comunista 177

PRESENTACIÓ

Perseverança en la voluntat, fe en l'ideari

JOÃO FRANÇA, RECTOR DE LA UPEC

En ocasió de les XXII jornades de la Universitat Progressista d'Estiu de Catalunya (UPEC), reivindiquem la figura de Francesc Layret, advocat de treballadors assassinat pels pistolers de la patronal el 1920. En aquesta biografia, Jordi Serrano i Blanquer, rector emèrit de la UPEC, ens presenta un Layret que evidentment destaca per la seva defensa de la classe treballadora, però la rellevància del qual va molt més enllà: un referent polític, republicà i revolucionari, compromès amb l'organització popular i amb la seva defensa allà on fes falta: lluitant als tribunals, construint

centres republicans, plantejant reformes a l'Ajuntament de Barcelona o alçant la veu al Congrés dels Diputats. Un compromís que li va costar la vida.

Serrano tanca el llibre amb l'esperança que la potència de Layret pugui ser inspiradora per al jovent d'avui. Amb la consciència que res no és mai igual al passat, però que podem aprendre dels qui ens han precedit. En el context actual en què tornem a viure l'avenç de la reacció, les jornades de la UPEC han apostat per donar una volta a la famosa dita gramsciana i reivindicar amb el seu lema *L'optimisme de la raó*.

En un context marcat per la incertesa global, els discursos de la por i la desafecció política, volem reclamar la força transformadora de les idees, la cultura i l'acció col·lectiva. Si bé Antonio Gramsci ens parla de l'optimisme de la voluntat i el pessimisme de la raó, o de la intel·ligència, reivindiquem la importància de ser optimistes també amb la raó. La raó ens ha de fer veure tots els drets i llibertats que hem guanyat gràcies a l'acció col·lectiva, que aquesta experiència ens marca el camí per defensar-los i seguir avançant, i que hi ha moltes experiències d'organització i lluita que ens assenyalen que és possible.

Francesc Layret, en els seus textos i discursos, també prefigura allò que uns anys més tard escriurà Gramsci des de la presó sobre el vell i el nou món: «I notem ara els mals que acompanyen sempre els períodes de transició, perquè l'antic ordre es desfà i les noves forces encara no tenen la capacitat necessària per a assumir exclusivament l'important paper que els pertoca», diu en el manifest als electors de Sabadell, i fa una crida: «A l'enemic se l'ha de

combatre en tots els terrenys i no s'ha d'abandonar cap dels instruments que poden servir per a l'obra fecunda i renovadora que ha de realitzar-se». Aquest llibre vol ser una aportació per donar aquesta batalla en l'àmbit de les idees i la memòria.

«Perseverància en la voluntat, fe en l'ideari, deuen ésser les nostres normes», escriu Layret al setmanari *L'Avenir*, «i hem de continuar fins que la justícia reguli les relacions humanes, única base per a què imperi la pau». L'optimisme de la voluntat i de la raó, reivindiquem nosaltres avui. En temps que ens semblen foscos, recuperar la figura de Francesc Layret esperem que serveixi com un far que, tot i el seu tràgic final, ens inspira encara avui en la persecució de la justícia, la pau i, com reivindica Serrano, de la felicitat pública.

Introducció

Francesc Layret va ser un gran polític d'esquerres i militant combatiu des de molt jove. Era també advocat de treballadors de la CNT i dels rabassaires, els pagesos que cultivaven la vinya en el règim de la rabassa morta i lluitaven contra la patronal dels terratinents de l'Institut Català de Sant Isidre, una de les institucions més odiades pel poble català.[1]

1 La qüestió del conflicte rabassaire ve de molt lluny. De fet, existeix un projecte de llei durant la Primera República elaborat per Francesc Pi i Margall al Congreso de los Diputados que proposava eliminar aquest contracte i donar la terra als rabassaires. El cop d'estat de Pavía ho va aturar. Layret, Companys i altres van defensar els rabassaires dels terratinents. Veure article sobre aquest projecte de llei a Jordi Serrano: «La Primera República espanyola, l'Estat català o quan lo poble vol ser rei» a la revista *Eines*, 48. Fundació Irla, Barcelona, 2007. Està molt documentada la defensa de Layret d'un rabassaire de la Torre Negra a Sant Cugat del Vallès. Va guanyar en tres instàncies als jutjats de Sant Cugat, als jutjats de Terrassa i el recurs que va anar a l'Audiència de Barcelona. Veure José Fernando Mota Muñoz: *Francesc Layret i Sant Cugat*. Quaderns Monogràfics. Patrimoni i Història de Sant Cugat, Museus de

Devem a Joaquim Ferrer el llibre *Francesc Layret, 1880-1920*,[2] publicat originàriament l'any 1971. Es va publicar l'obra de teatre de Maria Aurèlia Campmany i Xavier Romeu *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya* també l'any 1971.[3] Després de gairebé cinquanta anys, Vidal Aragonés publica *Francesc Layret. Vida, obra i pensament*.[4]

Quan encara no s'havia publicat el llibre d'Aragonés vaig rebre l'encàrrec del Museu d'Història de Sabadell, de l'Ajuntament de Sabadell, de comissariar una exposició sobre Francesc Layret amb motiu de la commemoració del cent aniversari del seu assassinat quan era diputat pel districte de Sabadell. El títol de l'exposició fou «Francesc Layret. Diputat per Sabadell. El fil roig del catalanisme» que s'exposà a Sabadell entre gener i abril del 2021. De l'exposició se'n va fer un catàleg amb el mateix nom editat

---

Sant Cugat. Ajuntament de Sant Cugat. Sant Cugat, 2022. Sense aquesta preocupació no es pot entendre la defensa abrandada de Companys de l'anomenada Llei de Contractes de Conreus, que volia solucionar per sempre el problema i que va rebre l'oposició aferrissada de la Lliga Regionalista i del Tribunal de Garanties Constitucionals. Sense aquests antecedents no es poden entendre els fets del 6 d'octubre de 1934.

2 Joaquim Ferrer, *Francesc Layret, 1880-1920*, Catarroja: Afers, 1999, publicat originàriament el 1971.

3 Maria Aurèlia Capmany i Xavier Romeu, *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya*. Edicions Catalanes de París. París, 1971.

4 Vidal Aragonés, *Francesc Layret. Vida, obra i pensament*, Manresa: Tigre de paper, 2020. A ell dec algunes de les novetats exposades en l'exposició citada.

pel Museu d'Història de Sabadell. Posteriorment l'exposició ha anat circulant per ciutats i pobles del país. Vull agrair a l'Ajuntament de Sabadell i al Museu d'Història de Sabadell les facilitats per convertir un article de la revista *Arraona* en aquesta plaquette de la UPEC.[5] Les pàgines que segueixen són les novetats aportades en aquesta investigació. Hem intentat en la mesura del possible que pugueu llegir directament les paraules de Layret. I la part final se centra en les seves darreres trenta-sis hores de vida. El periodista Francesc Madrid, molt amic de Francesc Layret, va estar al seu costat durant aquestes trenta-sis hores, i el seu testimoni i d'altra gent del seu entorn permet un nivell de detall que poques vegades és a l'abast d'un historiador i fa que la narració adquireixi una vivesa extraordinària.

5 Jordi Serrano, «Francesc Layret i Sabadell». *Arraona*, núm. 39, 2021, p. 182-231. https://www.raco.cat/index.php/Arraona/article/view/395582